

UBITAČAN DAN

Owen, Mark; Maurer, Kevin (2012.) *No Easy Day – The Autobiography of a Navy SEAL*. London: Penguin Books, 316 stranica

Knjiga *No Easy Day* sastoji se od devetnaest poglavlja¹, autorove bilješke (str. ix-xiii), prologa (str. 1-9), epiloga (str. 295-299), popisa palih SEAL-ovca nakon 11.9.2001. godine (str. 301-309), izvora (str. 311-313) te kratke bilješke o autorima (str. 315-314); na čijim nas stranicama bivši član najelitnijih postrojba SEAL-a (uz koautorsku pomoć vojnog reportera Kevina Maurera) vodi kroz njegov život, od samog početka, mukotrpnih vježbi i odricanja u svrhu dostizanja statusa vojne elite sve do svjetski poznate operacije *Neptune Spear* koja je rezultirala ubojstvom Osame bin Ladena. Kroz autobiografiju, autor nam nudi uvid u život koji je toliko interesantan koliko i dinamičan, istkan brzim tempom i čvrstim karakteristikama te radnjom koja nas „civile“ neodoljivo podsjeća na filmske scenarije.

Kroz uvodnu bilješku autor čitateljima pokušava razjasniti motive pisanja biografije te način na koji je samom pisanju pristupio. Iz tih nekoliko stranica izdvojio bih dvije rečenice koje dobro služe navedenoj svrsi: „Ako ste u potrazi za tajnama, ovo nije knjiga za Vas.“² (str. x) te „Rat je kaotičan, ali potrudio sam se da događaji ispričani u ovoj knjizi budu

ispravni.“³ (str. xi-xii). Prva rečenica važna je budući da je knjiga pisana stilom koji se trudi odati što manje ključnih informacija, naime, pri publiciranju autor je poduzeo sve mjere predostrožnosti kako bi identitet svih njegovih kolega, način provođenja vojnih operacija, vojne taktike, ali i količinu i kvalitetu vojne opreme na raspolaganju američkoj vojsci održao u strogoj tajnosti. Cilj je pokušao ostvariti konzultirajući se s izdavačem i s bivšim odvjetnikom specijalnih službi pa je na taj način većina imena sudionika izmijenjena, datumi se rijetko kad navode u punom obliku, a pozornost se obraća i na to da se ne spominju akcije koje već same nisu ugledale svijetlo javnosti putem drugih izvora. Drugim riječima, autor objašnjava kako sve događaje i priče piše iz pamćenja, a subjektivnost kojom je knjiga prožeta, budući da se ipak radi o autobiografskom dijelu, rijetko kad umanjuje njezinu vojnu preciznost.

Radi jednostavnosti prikaza, knjigu dijelimo u dvije cjeline: poglavlja 1-9 tvorit će prvu, autobiografsku cjelinu, dok će poglavlja 10-19 tvoriti drugu cjelinu, orijentiranu na opis operacije *Neptune Spear*.

Kroz prvih devet poglavlja, autor opisuje mukotrpan proces postajanja članom DEV-GRU-a⁴ protuterorističke jedinice mornarice SAD-a i podjedinice SEAL-a⁵, njihove treninge i

¹ *Green Team* (str. 11-24), *Top Five/Bottom Five* (str. 25-40), *The Second Deck* (str. 41-51), *Delta* (str. 53-66), *Point Man* (str. 67-83), *Maersk Alabama* (str. 85-98), *The Long War* (str. 99-115), *Goat Trails* (str. 117-137), *Something Special in D.C.* (str. 139-155), *The Pacer* (str. 157-178), *Killing Time* (str. 179-196), *Go Day* (str. 197-212), *Infil* (str. 213-223), *Khalid* (str. 225-232), *Third Deck* (str. 233-237), *Geronimo* (str. 239-256), *Exfil* (str. 257-263), *Confirmation* (str. 265-279) te *Touch the Magic* (str. 281-293).

² „If you are looking for secrets, this is not your book.“

³ „War is chaotic, but I have done my best to ensure that the stories in this book are accurate.“

⁴ United States Naval Special Warfare Development Group.

⁵ Sea, Air and Land Teams čije geslo „The only easy day was yesterday“ (Jedini lagan dan bio je jučerašnji) objašnjava naslov knjige.

procesu selekcije, kao i neke od poznatih akcija koje su uspješno proveli.

Prvo poglavlje, „Green Team“, naziv dobiva po selekcijskom procesu u trajanju od devet mjeseci koji članovi SEAL-a trebaju preživjeti kako bi pristupili elitnom šestom timu, od 1987. godine poznatim pod nazivom DEVGRU. Međutim sam Green Team nije otvorenog pristupa, kako bi se uopće ostvarila mogućnost ulaska, potrebno je proći trodnevni test fizičke spremnosti, koncipiran kako bi simulirao ratne uvjete, testirajući sposobnost provođenja vojnih operacija nakon fizički iscrpljujućih treninga. Nakon testiranja slijedi intervju i pet mjeseci čekanja na rezultate.

Vojnike koji prođu selekciju čeka izrazito naporna godina testiranja i posebne obuke u komunikacijama, borbama u otvorenim i zatvorenim okruženjima te korištenju eksplozivnih naprava. Kako sam autor kaže, iskustvo u Green Teamu nije bilo toliko do jačanja fizičke sprema, svatko tko je prošao selekciju bio je i više no fizički sposoban, ono što se u devet mjeseci treniranja željelo postići jest mentalna stabilnost i iskorjenjivanje „sivih ljudi“, osoba koje postižu sve standarde, ali nikad više od toga. Poglavlje „Top five/Bottom five“ opisuje upravo taj dio treninga, pisanje osobnih listi o najboljim i najgorim vojnicima u Green Teamu. Sam autor priznaje da mu je stvaranje lista bila jedna od odbojnijih zadaća budući da je, nakon „očitih“ odabira, bilo sve teže identificirati najslabiju kariku. Kroz jačanje grupne kohezije, a i sve teže procjenjivanje nijansi između onih izvrsnih i onih „malo manje izvrsnih“, pri jednom stvaranju liste odlučili su se ostaviti *bottom five* praznim, vjerujući kako su svi preostali kandidati jednako dobri. Noć nakon predaje takve polovične liste, u dobrom duhu vojne discipline, proveli su gurajući automobile i trčeci do jutra. Nakon neuspjelog eksperimenta odlučili su kako je vrijeme da počnu upisivati i vlastito ime u *bottom five* odjeljak. Preostalih nekoliko mjeseci proveli

su u konstantnim treninzima, a kada nisu bili u bazi, morali su sa sobom nositi *pagere* i biti spremni na povratak i pokret u akciju u roku od sat vremena. Takva su pravila značila da je konzumiranje alkohola bilo dopušteno samo u manjim količinama, a putovanja ograničena na vrlo kratke relacije što je rezultiralo sve siromašnijim društvenim životom izvan baze. Pristup DEVGRU-u nema posebni ritual, važno je donijeti sanduk piva, pretrpjeti dvominutnu sprdnju starijih članova, „i odmah si u obitelji“.

Idućih nekoliko poglavlja opisuje misije diljem svijeta te oduševljenje novopečenih specijalnih jedinica opremom koja im je stavljena na raspolaganje kao članovima elitne postrojbe. Naravno, korištenje nove opreme u misijama nije prošlo bez problema te su, sukladno jednom od pravila kojih se pridržavaju – „treniraj kako se boriš“⁶, u poglavlju „Second Deck“ koje opisuje misiju osvajanja brane Mukatayin, izgubili većinu nove opreme i prvi put si dokazali koliko veliku ulogu sreća igra u njihovim akcijama. Slijede misije u Bagdadu 2007. godine⁷, u jednoj od kojih se, opet srećom, spuštaju na krov pogrešne zgrade izbjegavajući zasjedu koja ih je čekala na stepenicama one ispravne; te digresija na misiju sa Sirijsko-Iračke granice iz 2006.⁸ godine u kojoj do izražaja dolaze frustracije vezane za neučinkovitost njihova posla. Upoznatost terorista s pravilima koje vojska treba pratiti⁹ te inteligentno korištenje istih protiv vojske, ali i vrlo upitan rad pravnog sustava koji ih nerijetko oslobađa za svega nekoliko tjedana, vodi do osjećaja bespomoćnosti koji rezultira izjavama poput „Cijelim svojim bićem htio

⁶ „train like you fight“ (str. 50) – pravilo koje osigurava da su familijarizirani s opremom, svjesni prednosti i nedostataka iste.

⁷ Poglavlje „Delta“.

⁸ Poglavlje „Point Man“.

⁹ Vojnici ne smiju pucati u osobe koje ne predstavljaju jasnu prijetnju, odnosno, koje u svojoj blizini nemaju vidljivo oružje.

sam upucati tog čovjeka“¹⁰ ili „Jedini način da ih se trajno ukloni s ulice jest da ih se ubije“,¹¹ upućene informiranom teroristu koji je, čuvši njihov ulazak u kuću sklonio oružje iz njihovog vidnog polja te se na taj način „spasio“.

„Maersk Alabama“, šesto poglavlje, opisuje poznatu misiju oslobađanja kapetana teretnog broda iz zatočeništva somalijskih pirata, ali i uvijek prisutnu igru žurbe i čekanja odobrenja iz Washingtona.¹² U Akciji su sudjelovala 42 agenta koji su se padobranom spustili na palubu američkog razarača Bainbridge, smještenog u Indijskom oceanu odmah do napadnutog teretnjaka a troje je snajpera, sinkroniziranim ubojstvom pirata, istu uspješno privelo kraju. Okončavši misiju, vraćaju se doma na nekoliko tjedana pa kreću dalje. U tim rijetkim trenucima provedenim doma (deset mjeseci u godini bili su na misijama diljem svijeta) autor se opisuje odsutnim. Teško je voditi brigu o dvije obitelji, a to posebice vrijedi kada je jednoj, vojnoj obitelji DEVGRU-a, nemoguće reći ne. Međutim, vrijeme doma uvijek brzo prođe, puno poslova ostane nedovršenima, puno razgovora nedorečenima, a druga je misija već na pomolu.

U misiji spašavanja kolege u Afganistanu¹³, u kaosu bojnog polja, vođa Owenove jedinice biva ranjenim u nogu te sam autor, sada već najiskusniji operativac, preuzima vodstvo na idućim misijama kojima se sada pristupa s puno više sigurnosti u vlastite sposobnosti, ali i puno više opreza. Za razliku od akcija u

prošlosti, akcija u kojima je element iznenađenja trajao do prvog ispaljenog metka, akcija u kojima se na silu ulijetalo neprijateljima u kuće; sa stečenim iskustvom, izvedbe su počinjale biti tiše, elegantnije, a iznenađenje je, kao u primjeru operacije u Kunaru, trajalo puno duže, donoseći puno veću prednost. Sama operacija u Kunaru može se uzeti kao primjer prilagodljivosti DEVGRU-a na različite uvjete i pristupe – „Koristili smo se njihovim stazama, putovali s malo opreme i pobijedili ih u njihovoj vlastitoj igri“¹⁴ budući da je iziskivala i izrazito naporno penjanje po planinama, uz „uobičajeno“ pucanje i preživljavanje.

Međutim, u proljeće 2011. godine, pravila igre postaju sve više sputavajuća za elitne operativce: svaka operacija zahtijeva sve više razina odobrenja, prezentacija i uvjeravanja o uspješnosti, čekanja odobrenja sa strane vlade na čijem se teritoriju operira, inzistiranje na pregovaranjima s teroristima kao i vođenje „običnih vojnika“ u akciju kako bi služili kao svjedoci. „Imali smo osjećaj da ratujemo jednom, a ispunjavamo papirologiju drugom rukom.“¹⁵

Neprijatelj je postajao sve svjesniji tih ograničenja, a njihove su se taktike mijenjale kako bi što bolje koristili nemoguću primjenu pravila zamišljenih za simetrične sukobe na asimetrične situacije.

Proljeće 2011. je, osim novih pravila i odgovornosti, donijelo i nove mogućnosti. Prvi se put, nakon lažne dojave 2007. godine, dobila vjerodostojna informacija o čovjeku u „lepršavoj bijeloj haljini“. Riječ je, naravno, o Osami Bin Ladenu, a tom informacijom počinje deseto poglavlje i druga cjelina knjige, posvećena planiranju i provedbi akcije *Neptune Spear*.

¹⁰ „Everything inside me wanted to shoot that guy right there on the spot.“ (str. 76).

¹¹ „The only way to permanently take them off the streets was if they were dead.“ (str. 77).

¹² Svaki je član DEVGRU-a sposoban krenuti u akciju u manje od jednog dana, nerijetko i u roku od jednog sata, no politika rijetko kada dopušta tako brze odluke, posljedica čega je vidljiva u skoro svakoj opisanoj misiji: vojne jedinice dobiju obavijest o problemu, izrade strategiju i postavu se na poziciju, koju na koncu čuvaju po nekoliko sati, ako ne i dana, u očekivanju zelenog svjetla iz Bijele Kuće.

¹³ Poglavlje „The Long War“.

¹⁴ „We used their trails and traveled light and we had beaten them at their own game.“ (str. 137)

¹⁵ „It felt like we were fighting the war with one hand and filling paperwork with the other.“ (str. 141)

Američka je vojska počela okupljati svojevrstni *dream team* u kojemu su mjesto nalazili samo najiskusniji i najsposobniji operativci u tom trenutku, pozivajući ih na „treening“ kako bi im objasnili detalje. Spekulacije vojnika o razlozima takvog poziva često su se doticale fantomskog Osame, ali nitko nije htio slaviti prije vremena, poučeni prijašnjim razočaranjima. U konferencijskoj dvorani baze u koju su bili pozvani konačno su dobili konfirmaciju, *The Pacer*¹⁶, osoba za koju se sumnjalo da je Osama Bin Laden, nalazila se u dva milijuna dolara vrijednoj kući, zaštićenoj visokim zidinama i zatamnjenim prozorima od znatizeljnih pogleda lokalne vojne akademije i stanovnika pakistanskog grada, Abbottabada. Sumnja da je Hodač zapravo jedna od traženijih osoba američke vlade, izrodila se unakrsnim ispitivanjima Mohammeda al-Qahtamijia¹⁷, Khalida Sheikha Mohammeda¹⁸, Hassana Ghula¹⁹ te Abua Faraja al-Libija²⁰, u kojima se ime Ahmeda al-Kuwaitija ponavljalo prečesto da bi se smatralo slučajnošću. Činjenica da je svaki od zatvorenika osobno poznao al-Kuwaitija, a ipak nijekao njegovu upletenost u Al-Kaidine operacije, činjenica da su braća al-Kuwaiti i prije radila za Bin Ladena, telefonski razgovor između braće u kojima Ahmed govori kako „i dalje radi ono čime se prije bavio“, te satelitske snimke al-Kuwaitinog bijelog automobila ispred kuće u Abbottabadu bile su dovoljne indicije za pokretanje operacije.

Satelitske snimke i razni stručnjaci omogućili su stvaranje detaljne makete kuće a samo

planiranje prepušteno je članovima i vođama dvaju timova, koji su na raspolaganju imali informacije (koje će se kasnije pokazati iznenađujuće točnima) o broju osoba i njihovim lokacijama u kompleksu. Dva su tima²¹ bila identična po specijalnostima njihovih članova, uz jedinu iznimku da je Chalk One imao prevoditelja i psa, koji su trebali služiti osiguravanju okolice te eventualnoj komunikaciji sa znatizeljnim susjedima. U međuvremenu, predsjednik Obama, zajedno sa svojim savjetnicima, pokušavao je pronaći taktiku koja bi se mogla upotrijebiti umjesto „Fly to X“ ili „Fly to Y“²², a koja u izvođenju misije ne bi dovela u pitanje pakistansku suverenost. Kao jedina alternativa nudio se zračni napad na kuću, od kojeg se odustaje radi njegove potencijalne nepreciznosti (kuća je bila smještena u relativno urbanoj zoni Abbottabada) te nemogućnosti provjere je li osoba radi koje se kreće u akciju zaista Osama Bin Laden. Nakon što su operativci stvorili strategiju, odabrani timovi kreću u dvotjedno uvježbavanje akcije te prezentiranje iste vojnom vrhu, u iščekivanju odobrenja Bijele kuće. Nakon odrađenih priprema i prezentacija, timovi kreću prema bazi u Jalalabadu, gdje će i dalje mirno čekati odobrenje Bijele kuće, a gdje im se prenosi službena isprika za slučaj da ih Pakistanska vojska uhvati na djelu: izgubili su bespilotnu letjelicu i krenuli su u potragu za njome. Dvadesetdvoje elitnih SEAL-ovca nasmijalo se – „Ovo je najbolje što su mogli smisliti?“ (...) Isprika je bila apsurdna.“²³. Nekoliko sati kasnije konačno stiže odobrenje iz Bijele kuće, slijede posljednje provjere oružja i opreme, vožnja helikopterom do Abbottabada i trenutak koji svi očekuju već dugi niz godina.

¹⁶ Hodač (ime u izvođenju misije biti će mu Geronimo) privremeno je ime koje mu je dodijeljeno radi njegove navike šetanja vrtom.

¹⁷ Osoba za koju se sumnja da je trebala biti 20. otimač zrakoplova 11. studenoga 2001. godine, a kasnije je uhvaćena u bici Tora Bora 2001. kako bi bila ispitivana u zaljevu Guantanamo.

¹⁸ Organizator napada na World Trade Center 2001.

¹⁹ Jednog od dvaju Osaminih kurira, uhićen 2004. godine.

²⁰ Nasljednik Khalida Sheikha Mohammeda, uhićen 2005. godine.

²¹ Chalk One i Chalk Two.

²² Fly to X je način izvođenja misija koji podrazumijeva spuštanje helikopterom izravno na ciljno odredište, za razliku od Fly to Y, u kojemu se helikopter zaustavlja izvan dometa RPG-ova.

²³ „This is as good as they can come up with?“ (...) The story was preposterous.“ (str. 195)

U stranicama koje slijede autor opisuje samu provedbu akcije *Neptune Spear*, čiji je početak nagovještavao puno gori ishod od realnog. Helikopter koji je vozio prvi tim srušio se, zahvaljujući spretnosti pilota, ipak unutar kompleksa. Element iznenađenja je bio izgubljen i prije samog početka akcije, no odlučno su nastavili s planom i krenuli prema kući. Poglavlje „Infil“ opisuje pad helikoptera i pokretanje akcije s minornim okretima prema planu B. Ahmed Al-Kuwaiti je prvi koji pruža otpor, pucajući po njima dok su postavljali C4 eksploziv. Ubijaju ga: „Pucnjava na C1, zgrada je osigurana“²⁴, provjeravaju je li mu udovica naoružana i kreću u drugu zgradu gdje nalaze Abrara al-Kuwaitija u kojeg pucaju, ubijajući njega i njegovu ženu koja ga je pokušavala zaštititi. Približavajući se Bin Ladenu, ubijaju i njegova sina, Khalida. Za svakog se ubijenog obavezno napominje posjedovanje AK-47 puške, kako bi se dodatno naglasila opravdanost ubojstva, no kod Bin Ladena situacija je drukčija, umire bez puške u rukama i bez očite namjere da se suprotstavi vojnicima. „Za Boga i domovinu, predajem Geronima (...) Geronimo neprijatelj ubijen u akciji“²⁵. Nakon identifikacije tijela i prikupljanja bioloških uzoraka, napetost operacije ne jenjava. Ostalo je svega nekoliko minuta do planiranog maksimalnog vremena zadržavanja a treba se pokupiti što više dokaza te uništiti helikopter, ili barem najvažnije tehnološke dijelove kako se ne bi dali na uvid tuđim vojskama. Tijelo Osame Bin Ladene odvlače u helikopter i kreću (uz manje komplikacije) prema bazi u Jalalabadu.

Posljednja poglavlja knjige, uključujući epilog, posvećena su osvrtu na situaciju nakon same akcije; dugo očekivani povratak doma, političke implikacije i posljedice ubojstva Osame Bin Ladena, ali i nošenje s obitelji i

javnošću vezano za misiju čiji slavni izvođači nužno moraju ostati anonimni. „Vrijeme je da krenem dalje“,²⁶ rečenica je kojom se autor oprašta od svoje karijere operativca, ostavljajući ljude koje smatra braćom da nastave borbu za državu no, odbijajući slušati medijske spekulacije i političke spinove vezane za akciju *Neptune Spear*, smatra da je potrebno napisati knjigu koja bi objasnila što se, i na koji način dogodilo, koristeći svoj život kao život koji je zajednički svakom pripadniku SEAL postrojbi. „Neka bude jasno, ovu priču ne smatram svojom pričom.“²⁷.

Knjiga *No Easy Day* od prvog dana publiciranja naišla je na oštre kritike Pentagona, čija je briga ona o divulgiranju privilegiranih informacija vezanih za strategije, opremu i osobe koje su sudjelovale u operaciji *Neptune Spear*, informacija za koje sam Owen tvrdi da, uz konzultacije s neimenovanim odvjetnicima, nije naveo u knjizi, dovela je do izjava glasnogovornika o „poduzimanju pravnih akcija“ protiv autora. Naravno, prema navedenim izjavama treba zadržati određenu razinu skeptičnosti budući da takva reakcija neizbježno vodi do povećanja interesa za „zabranjenom knjigom“, rezultata koji bi u slučaju iskrenosti izjava Pentagonovih glasnogovornika, ali i istinitosti sadržaja knjige, bila posve kontraproduktivna sa strateškog gledišta. I dok je lako pretpostaviti da državni dužnosnici griješe, malo je teže povjerovati kako bi prva dosjetka umova Ministarstva obrane bila upravo ona najgora moguća: gašenje vatre medijske pozornosti uljem zabrana i tužbi. Međutim, zanemarujući razne medijske spinove koji se primjenjuju na ovu autobiografiju, od izjava razočaranja Owenovih bivših kolega, „tihih profesionalaca“ koji ne traže priznanja za akcije provedene u cilju očuvanja nacionalne sigurnosti, do publiciranja knjige *No Easy Op*

²⁴ „Shots fired C1, building is secured at this time.“ (str. 223)

²⁵ „For God and country, I pass Geronimo (...) Geronimo E.K.I.A.“ - enemy killed in action. (str. 247)

²⁶ „It's time for me to move on.“ (str. 296)

²⁷ „Let me be clear, I do not consider this to be my story.“ (str. 298)

u stilu reakcije i analize; *No Easy Day* ostavlja mnogo neodgovorenih pitanja. Je li sama akcija u Abbottabadu bila legalna i koliko se na taj način zadiralo u pakistansku suverenost? Je li postojao, a ako jest, kakav je bio kontingencijski plan u slučaju da ih Pakistanska vojska napadne? Kakve bi to posljedice imao za međunarodne odnose? Zašto se verzija Pentagona i knjige o Osaminom ubojstvu razlikuju? Je li samo ubojstvo bin Laden bilo legalno, s obzirom na to da sam autor spominje kako nije bio naoružan niti je pokazano da je planirao pružiti otpor, kao i mnoga

ostala pitanja na koja Owen očito nije ni imao namjeru odgovoriti. Rečenicom „Politika je za političare u Washingtonu, one koji su akciju pratili sa sigurne udaljenosti od nekoliko tisuća milja”,²⁸ autor odbija uplitanje u političke implikacije akcije, a donekle sugerira način na koji bi čitatelj trebao pristupiti knjizi: kao generalnoj autobiografiji vojnika specijalnih postrojbi koja će na isti način, a vjerojatno do iste razine, biti zanimljiva društvenim znanstvenicima, političarima i teroristima, baš kao i svima ostalima koji su preživjeli epizodu SAD protiv Osame bin Laden.

Luka Bulian

²⁸ „Politics are for the Washington, D.C., policy makers who safely watched the action on a video monitor from thousands of miles away” (str. 298).